



بررسی ابعاد مضمونی و ساختاری چکامه‌های «لامیه» شنفری و طغرای از رهگذر ادبیات

مقایسه ای

علی کوشکی، ملوس برزویی، سید محمد مسعودی علوی

۱. عضو هیات علمی دانشگاه رازی

۲. دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، mlwsbrzwy@gmail.com

۳. کارشناس ارشد

چکیده

شنفری از زمره شاعران غارتگر جوانمرد دوره جاهلی است؛ مشهورترین شعر او «لامیه العرب» می باشد که شنفری در آن فرزند بیابان‌های بی آب و علف و رفیق درندگان و وحوش و در عین حال مردی است با عزت نفس و روحی لطیف. لامیه العرب از جهت ادبی ارزش فراوان دارد.

شاعران بسیاری از شنفری در «لامیه العرب» تأثیر پذیرفتند از جمله طغرای در قصیده زیبای «لامیه العجم» که جزو شاهکارهای ادب عربی به شمار می آید؛ لامیه العجم مرثیه‌ای است بر زندگانی، جوانی و شادکامی که شاعر در گذشته داشته و بعداً آن را از دست داده است.

لامیه‌های این دو شاعر برجسته از بعد مضامینی که در آن‌ها گنجانده شده و نیز از حیث شکل و ساختار دارای شباهت‌ها و تفاوت‌هایی است که نگارندگان را واداشت که از رهگذر ادبیات مقایسه‌ای مضمون و ساختار آن‌ها را مورد بررسی و تحلیل قرار دهند و از خلال ذکر شواهد شعری وجوه اشتراک و افتراق محتوایی و ساختاری شعر لامیه دو سراینده تبیین و تشریح نمایند.

کلمات کلیدی: ادبیات مقایسه ای، لامیه، شنفری، طغرای، مضمون، ساختار.

مقدمه

در ادبیات تطبیقی و مقایسه ای بین دو شاعر یا دو ادیب، بحث بررسی تأثیر و تأثر آن‌ها از یکدیگر مطرح می شود و غالباً شاعر یا ادیبی که متأخر از دیگری باشد از متقدم تأثیر پذیرفته است و گاهی این تأثیرپذیری از حد و مرز یک اثر پذیرایی فراتر رفته و شاعر یا ادیب متأخر شخصیت و اندیشه های خود را به صورت آشکار و یا مشروح تر از متقدم بیان می کند و گاهی در بیان ایده های خود اصولی را بنیان گذاری می نماید که پایه و اساسی برای آیندگان محسوب می شود.

طغرای شاعر برجسته ی عصر عباسی متأثر از قصیده ارزنده ی «لامیه العرب» شنفری شاهکار ادبی هنری خویش را یعنی «لامیه العجم» را در بحر بسیط سروده است؛ این دو لامیه دارای مضامین مشترکی از قبیل وصف، فخر و اشاره به ارزش ها و فضایل اخلاقی مانند شجاعت، قناعت، صبر، همت والا، مهمانداری، ساده زیستی و ... است.

علاوه بر محتوا و درونمایه اشتراکات ساختاری فراوانی مثل قافیه ی همسان، وحدت موضوع، تغزل یا نسیب گرچه در شعر شنفری به شیوه نسیب شعرای جاهلی در آغاز قصیده ذکر شده ولی در لامیه طغرای در اثنای کلام آمده است و اختلافاتی نیز در زمینه الفاظ و ترکیبات دو قصیده وجود دارد بدین شکل که واژگان در لامیه العرب مشکل و نیازمند مراجعه به قاموس های واژگانی است ولی الفاظ طغرای سهل و ساده اند.

اهداف تحقیق

۱. ارائه تصویری جامع از ارزش های والای انسانی و اخلاقی در دو لامیه.
۲. کنکاش در باره وجوه مشترک مضمونی و ساختاری در دو قصیده.

سؤال و فرضیه‌های تحقیق

۱. وجوه اشتراک و افتراق سروده «لامیه» در دیوان دو شاعر مذکور از بعد مضمون و محتوا کدامند؟
۲. چه تفاوت‌ها و شباهت‌های ساختاری بین دو شعر لامیه العرب شنفری و لامیه العجم طغرای وجود دارد؟
در این چکامه ها از بعد ساختار هنری و ادبی آنچه چشم ها را به خود خیره می کند وزن عروضی و قافیه شعری، وحدت موضوع، بخش تغزلی دو قصیده و الفاظ و واژگان این دو می باشد.

شایان ذکر است که تفاوت های فاحشی از حیث لفظ و ساختار و نوع بیان در سروده این دو سراینده وجود دارد از جمله :

۱. بخش تغزلی دو قصیده که در لامیه العرب متأثر از ادب دوره جاهلی همواره به صورت نسیب نمود یافته در حالی که این بخش در اثنای کلام طغرای واقع شده است.
۲. شنفری برای القای مفاهیم و مقاصد ذهنی خویش و نشان دادن توانایی خویش در سرایش اشعار عاطفی از واژگان غریب و ناآشنا و اصولاً متنافر بهره می گیرد که متأثر از زندگی بدوی بوده در حالی که شاعر عباسی همان معانی را در قالب الفاظ و عبارات ساده و سلیس و دلنشین بیان می دارد.

پیشینه‌ی تحقیق

در زمینه‌ی شعر لامیه در دیوان دو شاعر پژوهش‌هایی به شرح زیر به رشته‌ی تحریر درآمده است: